

סוג הבחינה: בגרות
מועד הבחינה: קיץ תשפ"ו, 2026
מספר השאלון: 1261
קובץ: תשובות סופיות

תנ"ך שאלון 1261

הוראות לנבחן

משך הבחינה: שתיים וחצי.

מבנה השאלון ומפתח ההערכה (כפי שנדפס): בשאלון זה ארבעה פרקים. פרק ראשון – 48 נקודות (2×24); פרק שני – 24 נקודות (1×24); פרק שלישי – 16 נקודות (1×16); פרק רביעי – 12 נקודות (1×12); סך הכול – 100 נקודות.

חומר עזר מותר בשימוש: תנ"ך שלם בלי פירושים, בלי תוספות ובלי תרגום. מותר להשתמש בתנ"ך שיש בו מפות. הוראות מיוחדות: (1) אל תעתיקו את השאלה; כתבו את מספרה בלבד. (2) התרכזו בנושא. שימו לב לכתב, לכתוב ולפיסוק.

הערה: בקטעים מן התנ"ך השם המפורש בא בצורת ה'.

הנחיות המענה שחלו בפועל במועד זה (קיץ תשפ"ו, "הנחיות חדשות למענה", גוברות על המבנה המודפס): פרק א (סיפורי האבות ויוסף): ענו על שתיים מתוך שלוש השאלות; בכל שאלה יש לענות על כל הסעיפים. סעיפי א – 10 נקודות, סעיפי ב–ג – 9 נקודות. סה"כ 56 נקודות.

פרק ב (התהוות האומה) ופרק ג (נושאי בחירה) יחד: מכלל השאלות בשני הפרקים יש לענות על שני סעיפים בלבד – סעיף אחד מבין סעיפי א, וסעיף אחד נוסף מבין סעיפי ב או ג. סעיף א – 12 נקודות, סעיף ב/ג – 16 נקודות. סה"כ 28 נקודות.

פרק ד (קטע להבנה ולניתוח): ענו על סעיף א חובה ועל אחד מן הסעיפים ב–ד; כל סעיף 8 נקודות. סה"כ 16 נקודות.

הערה לפתרונות: הפסוקים מובאים בנוסח המסורה. השם המפורש מובא בצורת ה', כמו בשאלון. מספור הפסוקים בשמות כ' הוא המספור הנדפס בשאלון ובתנ"כים הנפוצים.

בהצלחה!

תשובות סופיות

פרק ראשון – בראשית

שאלה 1

- א. (1) ה' מצווה על אברם לעזוב את ארצו, את מולדתו ואת בית אביו וללכת לארץ שאינה ידועה לו; הקושי בפסוק ד' – גילו המבוגר (75) (אפשר גם: "וילך אתו לוט" – אברם אינו נפרד לגמרי ממשפחתו). (2) הבטחה: "לגוי גדול" – אברם חשוך ילדים, וההבטחה מפצה על הניתוק מבית אביו (אפשר גם: גדולת שם / ברכה).
- ב. (1) המילה המנחה הילך מלווה את אברם מן הציווי ועד התנועה המתמשכת: "וילך אברם כאשר דבר אליו ה'" – ביצוע מיידי ומדויק, בלי שאלות; "הלך ונסוע" – תנועה שאינה נעצרת. (2) רבי נתן מוסיף משמעות פנימית־רוחנית: "לך לך" = לך אל עצמך, אל שורש נשמתך, וצא מן ה"ארצות" והגשמיות; זה ציווי לכל אדם. דוגמה מחיינו ונימוק.
- ג. (1) חטא א: הביא את שרי "במכשול" – ביקש שתאמר שהיא אחותו וחשף אותה ללקיחה לבית פרעה; חטא ב: יצא מן הארץ שנצטווה ללכת אליה בגלל הרעב. המשותף: חוסר ביטחון בה' – פעל מתוך פחד ובכוחות עצמו במקום לסמוך שה' יציל. (2) "וְהָרְגוּ אֹתִי, וְאַתָּה יָחִיו" – סכנת מוות ממשית; או "כִּי־כִבֵּד הָרַעַב בְּאַרְץ־" – הירידה נעשתה כדי להציל חיים.

שאלה 2

- א. (1) החשש: ימות ערירי, ויורשו יהיה בן ביתו (אליעזר) ולא זרע משלו; ה': "לא יירשך זה כי אם אשר יצא ממעיך" – בן ביולוגי. (2) הכוכבים שאין לספרם = צאצאים רבים לאין ספור; המראה הופך את ההבטחה המילולית לתמונה מוחשית, ואברם מאמין (פסוק ו').
- ב. הנבואה: הצאצאים יהיו גרים בארץ לא להם, ישועבדו ויעונו 400 שנה; ה' ידון את המשעבדים; הם ייצאו ברכוש גדול, ובדור הרביעי ישובו לארץ. סמליות (שתי דוגמאות): בעלי החיים המבוטרים – מי שמפר את הברית יהיה כמותם (שבועה מחייבת); העיט היורד על הפגרים ואברם המגרש אותו – אויבים שיתנפלו על הצאצאים וההצלה מהם (אפשר גם: לפיד האש העובר בין הגזרים – ה' עצמו מתחייב בברית).
- ג. הקושי: אם ה' גזר שהצאצאים ישועבדו ויעונו (פס' יג), מדוע הוא מעניש את העם המשעבד (פס' יד, "דן אנכי")? הלוא הוא רק מימש את הגזרה. הפתרון לפי רמב"ן: הגזרה אינה פוטרת את המשעבד מאחריות; הוא נענש משום ש"הוסיפו להרע להם" – החמיר מעבר לגזרה, מבחירתו. הפתרון מיישב את הקושי.

שאלה 3

- א. (1) בגניבת הגביע של אדונו ובכפיות טובה – "שילמתם רעה תחת טובה". (2) הם החזירו מכנען את הכסף שמצאו באמתחותיהם – קל וחומר שלא יגנבו כסף או זהב; וגם מוכנים שמי שיימצא אצלו הגביע ימות והשאר יהיו עבדים – ביטחון בחפותם.
- ב. (1) גישה ישירה לקטן הייתה מעוררת חשד שהשליח יודע מראש היכן הגביע (ושזו מזימה); לכן "בגדול החל ובקטן כלה". הבדיקה לפי הגיל יוצרת מתח: כל אמתחת נקייה מגבירה את ההקלה, והמתח מגיע לשיא באחרון – בנימין, שעליו התחייבו. (2) "ויקראו שמלותם" – אבל וצער; "וישבו העירה" – כולם חוזרים, לא נוטשים את בנימין: אכפתיות וערבות.
- ג. (1) יוסף שומע לראשונה כמה אביו סבל ועדיין סובל מאובדנו ("אך טרף טרף, ולא ראיתיו עד הנה"), וכמה חייו של יעקב תלויים בבנימין ("ונפשו קשורה בנפשו") – הגעגועים והאהבה פורצים, והוא אינו יכול להתאפק. (2) בפרק ל"ז יהודה מציע למכור את יוסף ("מה בצע") בלי להתחשב באב; בפרק מ"ד הוא מציע את עצמו לעבד במקום בנימין ומתחשב בצער האב. השינוי: מאדישות ורווח – לאחריות, ערבות ותשובה.

פרק שני – שמות

שאלה 4

- א. (1) ההבטחה: "סגולה מכל העמים", "ממלכת כהנים וגוי קדוש" – מעמד מיוחד וקרבה לה'. התנאי: "אם שמוע תשמעו בקולי ושמרתם את בריתי". (2) "ויענו כל העם ויאמרו כל אשר דבר ה' נעשה" – כולם, פה אחד, מתחייבים לכול, עוד לפני שפורטו המצוות.
- ב. (1) הבדל בזמן: ה' – "היום ומחר"; משה – "לשלושת ימים". הבדל בתוכן: ה' – קידוש וכיבוס שמלות; משה – "אל תגשו אל אשה" (איסור שלא נאמר בדברי ה'), ואינו מזכיר כיבוס. (2) המטרה לפי יש"ר: שהעם יהיו "מזומנים ומקודשים" – גם הגוף טהור ומוכן לנבואה (לשמוע את דבר ה'). השינויים של משה מתרגמים את ה"קידוש" הכללי להוראה מעשית של פרישות וטהרת הגוף, ומאריכים את ההכנה עד היום השלישי – ובכך מבטיחים מוכנות גופנית מלאה.
- ג. (1) לפי רבי חיים בן עטר: העם חרד מן ההר, ומשה הוציא אותם מן המחנה והעמיד אותם בתחתית ההר כדי להפיג את הפחד ולקרב אותם, שיקבלו את התורה בעמידה, מקרוב. בפרק כ' העם "וינעו ויעמדו מרחק" וביקשו "דבר אתה עמנו... ואל ידבר עמנו אלהים פן נמות" – הפחד גבר והם התרחקו, ולכן המטרה לא הושגה. (2) לפי פסוק ט' המטרה: שהעם ישמע את ה' מדבר עם משה ויאמין במשה לעולם (ביסוס סמכותו כנביא). בקשת העם "דבר אתה עמנו ונשמעה" מראה שהם מקבלים את משה כמתווך ומתחייבים לשמוע בקולו – המטרה הושגה.

שאלה 5

- א. (1) לפסול שני לוחות אבנים כמו הראשונים, וה' יכתוב עליהם את הדברים שהיו על הראשונים – משום שמשה שבר את הלוחות הראשונים (אחרי חטא העגל); זה חידוש הברית. (2) "ואיש לא יעלה עמך... גם הצאן והבקר אל ירעו אל מול ההר" – הפרדה ושמירה על קדושת ההר, משה לבדו במפגש (אפשר גם: "והיה נכון לבקר" – מוכנות).
- ב. (1) "אם נא מצאתי חן בעיניך" – גוף ראשון יחיד, משה נשען על מעמדו האישי אצל ה'. ההסבר: "ודבר ה' אל משה פנים אל פנים כאשר ידבר איש אל רעהו" – קרבה אישית כמו בין חברים. (2) ההחלטה: ה' ישלח מלאך ולא יעלה בקרב העם, "כי עם קשה עורף אתה". בל"ד ט'–י' משה מבקש "ילך נא אדני בקרבנו", וה' כורת ברית ומבטיח נפלאות – תפילת הנביא משנה את גזרת ה'; הנביא הוא מליץ יושר בעל השפעה.
- ג. (1) "כי קרן עור פניו" – פני משה קורנים, תופעה על־טבעית שהוא עצמו אינו מודע לה, והעם ירא לגשת אליו (אפשר גם: ארבעים יום ולילה בלי לחם ומים). (2) משה מכסה את פניו במסווה ואינו מתהלך עם הפנים הקורנות; הוא רואה בקרינה מתנה מה' ואינו משתמש בה כדי להתנשא או לקבל כבוד – מסיר את המסווה רק לפני ה' וכשהוא מוסר את דבר ה'.

פרק שלישי – נושאי הבחירה

שאלה 6

- א. (1) עץ אחד – "ליהודה ולבני ישראל חברו": ממלכת יהודה (הדרום); העץ השני – "ליוסף עץ אפרים וכל בית ישראל חברו": ממלכת ישראל (הצפון, שבטי יוסף/אפרים). (2) הפעולה: מקרב את שני העצים לעץ אחד בידו, לעיני העם. המסר: ה' יאחד מחדש את שתי הממלכות שנפרדו לעם אחד – "והיו אחד בידי".
- ב. "עוד" – שלילת העבר: לא יהיה עוד פילוג לשתי ממלכות (לאומי) ולא יטמאו עוד בגילולים (דתי). "עולם" – נצחיות העתיד: ישיבה בארץ ומלכות בית דוד "עד עולם" (לאומי); "ברית עולם" ומקדש בתוכם "לעולם" (דתי). יחד: הגאולה העתידה סופית ובלתי הפיכה.
- ג. (1) לישראל: המקדש הוא מקום השראת השכינה וסימן לברית המחודשת – "והייתי להם לאלהים והמה יהיו לי לעם". לעמים: דרכו יכירו בה' ובבחירת ישראל – "וידעו הגוים כי אני ה' מקדש את ישראל". (2) ישראל: ההצהרה קוראת לעלות לירושלים כדי לבנות את בית ה' – המקדש הוא לב השיבה. העמים: מלך זר מכריז שה' ציווה עליו לבנות בית בירושלים – הכרה של העמים בה' ובמקדשו.

שאלה 7

א. פרט מידע (אחד מאלה) + קושי: התקופה – מימי יאשיהו ועד "גלות ירושלים" – נביא שמלווה את העם בעשורים שלפני החורבן, נדרש להוכיח ולנבא פורענות, אינו אהוד ורואה את נבואותיו הקשות מתממשות. אפשר גם: "מן הכהנים אשר בענתות" – כהן שנדרש להוכיח את הכהנים ואת עבודת המקדש בא בעימות עם חוגו שלו.

ב. (1) החשש: "לא ידעתי דבר כי נער אנכי" – צעיר וחסר ניסיון ויכולת דיבור. עידוד בדיבור: "אל תאמר נער אנכי... אל תירא מפניהם כי אתך אני להצלך"; במעשה: ה' נוגע בפיו – "הנה נתתי דברי בפִיךָ". (2) עמדה מנומקת: במדרש החשש הוא מפני העם – שירצחו אותו כפי שביקשו לרגום את משה ואהרן; זה שונה מהחשש המפורש ב-(1) (גיל ויכולת דיבור) – לכן אינו עולה בקנה אחד במישרין; אבל המדרש נשען על פסוק ח' "אל תירא מפניהם... להצלך", שמרמז שגם סכנת חיים הייתה בחשבון. שתי העמדות מתקבלות אם הן מנומקות.

ג. זריזות: "ואתה תאזר מתניך וקמת ודברת אליהם" – הכנה ויציאה מיידית לשליחות, בלי עיכוב (כמו השקד הפורח ראשון; וכמו "שקד אני על דברי לעשותו"). נחישות: "אל תחת מפניהם" ו"נתתיך היום לעיר מבצר ולעמוד ברזל ולחמות נחשת" – עמידה איתנה ובלתי מתפשרת מול מלכים, שרים, כהנים ועם.

שאלה 8

א. (1) הדרישה: לשתף בשמחת החג את החלשים והתלויים – עבד ואמה, לוי, גר, יתום ואלמנה. הנימוק בפסוק י"ב: "וזכרת כי עבד היית במצרים" – זיכרון העבדות מחייב אמפתיה ואחריות כלפי מי שמעמדו נחות. (2) עלייה לרגל: "שלוש פעמים בשנה יראה כל זכורך את פני ה' אלהיך במקום אשר יבחר" (אפשר גם: "ולא יראה את פני ה' ריקם" – להביא מנחה). הערה: פסוק י"ד עוסק בחג הסוכות (פסוק י"ג), לא בפסח כפי שנדפס בשאלון; עונים לפי פסוקים י"א וי"ד.

ב. (1) שניהם חגי קציר ואסיף הקשורים במחזור החקלאי ובברכת היבול: שבועות נספר מ"החל חרמש בקמה" – תחילת קציר התבואה, וחל בסיומו; סוכות "באספך מגרנך ומיקבך" – איסוף התבואה והיין בסוף העונה. (2) למשל: "מסת נדבת ידך אשר תתן כאשר יברכך ה' אלהיך" – המנחה מותאמת לברכה, כלומר היא תודה על מתנת ה'; או "כי יברכך ה'... והיית אך שמח" – השמחה נובעת מן ההכרה בברכת ה'.

ג. (1) שתיים מתוך: "לא תטה משפט", "לא תכיר פנים" – שוויון בפני החוק בלי משוא פנים; "לא תקח שחד כי השחד יעור עיני חכמים" – עצמאות השופט ומניעת הטיה גם אצל חכם; "בכל שעריך" – נגישות המשפט בכל עיר. (2) עמדה: רדיפת צדק יזומה – לא להסתפק בהימנעות מעוול אלא לחשוף שחיתות, לתקן עוולות ולסייע לחלש; כך נוצרים אמון במוסדות, שלטון חוק וסולידריות; הפסוק עצמו קושר זאת להמשך הקיום – "למען תחיה וירשת את הארץ".

שאלה 9

- א. שתיים מתוך: "אשתך כגפן פריה בירכתי ביתך" – אישה פורייה, ברכת ילדים ושפע בתוך הבית; "בניך כשתלי זיתים סביב לשלחנך" – ילדים רבים, בריאים וצומחים, משפחה מלוכדת סביב השולחן; "וראה בנים לבניך" – אריכות ימים והמשכיות לדורות (נכדים).
- ב. בבראשית ג': העבודה היא קללה – "ארורה האדמה... בעצבון תאכלנה כל ימי חיך"; האישה קשורה לחטא ("כי שמעת לקול אשתך"). במזמור: (1) "יגיע כפיך כי תאכל אשריך וטוב לך" – העמל מניב פרי ואושר, לא עצב; (2) "אשתך כגפן פריה" – האישה מקור ברכה ופוריות, וגפן וזית משגשגים לעומת אדמה ארורה; (אפשר גם: "יבורך גבר" מול "ארורה האדמה").
- ג. קכ"ח: "וראה בנים לבניך" (אישי) צמוד ל"שלום על ישראל" (לאומי); "יברכך ה' מציון וראה בטוב ירושלים כל ימי חיך" – הברכה האישית באה מציון ושלמותה כוללת את טובת ירושלים. קכ"ב: "למען אחי ורעי אדברה נא שלום בך" – אהבת המשפחה והחברים היא המניע לתפילה לשלום ירושלים; "ישליו אהביך" – מי שאוהב את ירושלים זוכה לשלווה אישית.

שאלה 10

- א. מא'–ד': "דור הלך ודור בא והארץ לעולם עמדת" – הדורות חולפים והארץ נשארת; האדם זמני, ולכן "מה יתרון לאדם בכל עמלו". מ'–י"א: "אין זכרון לראשנים וגם לאחרנים... לא יהיה להם זכרון" – אחרי מות האדם גם זכרו נמחק, ולכן מפעלו חסר משמעות מתמשכת.
- ב. (1) "כל הנחלים הלכים אל הים והים איננו מלא" – תנועה מתמדת במעגל ("שם הם שבים ללכת") שאינה משיגה דבר: הים לא מתמלא – תהליך חוזר בלי מטרה (אפשר גם: השמש הזורחת ושבה למקומה; הרוח הסובבת). (2) "כל הדברים יגעים לא יוכל איש לדבר; לא תשבע עין לראות ולא תמלא און משמע" – העולם מתיש מכדי שהמילים יתארו אותו, והחושים לעולם אינם מגיעים לשובע ולהבנה שלמה; לכן ההבנה נשארת חלקית. (אפשר גם: המעגל האינסופי בטבע מתיש את המתבונן, ואין לו סוף שממנו אפשר להבין את תכליתו).
- ג. (1) המסקנה: "כי ברב חכמה רב כעס ויוסיף דעת יוסיף מכאוב" – ככל שהאדם יודע יותר, הוא סובל יותר. ההובלה: קהלת חקר "בחכמה" את כל הנעשה, ומצא שזה "ענין רע", "הכל הבל ורעות רוח", ו"מעות לא יוכל לתקן" – החכמה חושפת את פגמי העולם אך אינה יכולה לתקנם, ולכן מביאה צער. (2) בפרק ב' החכם והכסיל מתים אותה מיתה ("מקרה אחד יקרה את כלם"), ואין זכרון לחכם; לכן "למה חכמתי אני אז יותר" ו"ושנאתי את החיים" – החכמה אינה מצילה מן המוות ורק מעמיקה את הייאוש; זה מחזק את "יוסיף דעת יוסיף מכאוב".

פרק רביעי – קטע להבנה ולניתוח

שאלה 11

- א. (1) לצאת עם אחד הנערים ולחפש את האתונות שאבדו לקיש. (2) ה' גילה לשמואל שלמחרת יגיע איש מבנימין, ושמואל ימשח אותו לנגיד על ישראל כדי להושיע את העם מיד פלשתים, כי ה' שמע את צעקת העם.
- ב. (1) קושי: אין להם מה להביא לאיש האלהים ("הלחם אול מכלינו ותשורה אין להביא") – פתרון: לנער יש רבע שקל כסף, והוא ייתן אותו לאיש האלהים. (אפשר גם: החשש שהאב ידאג להם – הפתרון: ללכת לאיש האלהים שיגיד את דרכם.) (2) "פן יחדל אבי מן האתונות ודאג לנו" – רגישות לאביו; או "טוב דברך" – מקשיב לנערו, צנוע ופתוח לעצה.
- ג. (1) הנערות הביטו ביופיו של שאול ולא שבעו ממנו, ולכן האריכו בדיבור כדי להמשיך להסתכל בו (על רקע "בחור וטוב... גבה מכל העם"). (2) לפי בחירה: שמואל – "כי היום בא לעיר" – היום שבו ה' הבטיח לשלוח אליו את המלך המיועד; העם – "כי זבח היום לעם בבמה" – יום של סעודה ציבורית שבו יוצג לפניהם (בעקיפין) המנהיג העתידי; שאול – "כי אתו כהיום תמצאון אתו" – היום יפגוש את הנביא, ויום זה ישנה את ייעודו מחיפוש אתונות למלכות.
- ד. (1) שאול רוצה שהנביא יגיד לו היכן האתונות ("אולי יגיד לנו את דרכנו"). ההפתעה: שמואל יודע על האתונות לפני ששאל סיפר ומודיע שנמצאו; מזמין אותו לאכול איתו; ורומז לגדולתו – "ולמי כל חמדת ישראל הלוא לך". (2) "הלוא בן ימיני אנכי מקטני שבטי ישראל ומשפחתי הצערה" – ממעיט בערכו ובערך משפחתו ואינו רואה עצמו ראוי לגדולה.

כל הבגרויות בתנ"ך עם פתרונות מלאים: www.guyai.co.il/bagrut/tanach